

# BERGSLUFT

Medlemsblad för Elin Wägner-sällskapet nr 21

Maj 1997

ISSN 1103-4165

## Elin Wägner-dagen 1997

firas lördagen den 24 maj i Berg.

### Stefan Edman

talat under rubriken "Sverige på väg mot ekologisk hållbarhet?". Stefan tänker ta pulsen på utvecklingen, fem år efter Riokonferensen och i ljuset av Elin Wagners *Fred med jorden*.

Sånggruppen Gallder medverkar.

Så här ser programmet ut:

kl. 13 Årsmöte i Sockenstugan (mitt emot Bergs kyrka)

kl. 14 Stefan Edman talar och Gallder sjunger vid Hembygdsgården om vädret tillåter. Annars stannar vi kvar i sockenstugan.

Kaffe serveras vid Hembygdsgården eller om vädret är olämpligt på Lilla Björka, som är öppet för besök hela dagen. Där säljer vi som vanligt böcker och kort och så förstås den populära tröjan med dagmasken.

Alla är hjärtligt välkomna till årets Elin Wägnerdag! Ta med vänner och bekanta!

### Middag på Lilla Björka

serveras för dem som vill stanna kvar och umgås med andra Elin Wägner-vänner. Vi beställer mat (ca 100 kr) från Ansas cateringfirma och dukar upp i matsalen på Lilla Björka. Anmälan senast den 20 maj till Märta Schlecker, 0470-72093.

## Årsmöte

Alla medlemmar kallas härmed till Elin Wägner-sällskapets årsmöte. Verksamhetsberättelse och ekonomisk berättelse bifogas detta nummer av Bergsluft. Valberedningen (Kerstin Axén 0470-24552 och Kerstin Pharmanson 0470-77 55 55) tar gärna emot förslag på personer som vill delta i styrelsens arbete.

Dagordning för årsmötet:

1. Val av ordförande och sekreterare för mötet
2. Val av två protokolljusterare tillika rösträknare
3. Fråga om årsmötets behöriga utlysande
4. Styrelsens verksamhetsberättelse
5. Styrelsens ekonomiska berättelse samt revisorernas berättelse
6. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen
7. Fastställande av medlemsavgift för nästkommande år
8. Val av ordförande för nästa verksamhetsår
9. Val av övriga styrelseledamöter
10. Val av två revisorer jämte två suppleanter
11. Val av valberedning
12. Information om Lilla Björka
13. Övriga frågor

## Höstseminariet

på St. Sigfrids folkhögskola den 20-21 september har biografier som tema. Elin Wagners biografi över Selma Lagerlöf kommer att behandlas liksom också Ulla Isakssons och Erik Hjalmar Linders Elin-biografi. Dessutom blir det föredrag och diskussioner om biografins roll i litteraturen och för den enskilda människan. Fullständigt program kommer i början av augusti.

## Inbetalningskort

för medlemsavgiften 1997 medföljer detta utskick.

**Elin Wägner- sällskapet, Skir, Svanholm, 355 91 VÄXJÖ**  
**Postgiro 22 21 27-3**

**Bergsluft**

Redaktion: Marianne Enge Swartz och Solveig Hammarbäck

Telefon 0470-775557

## När Elin hälsade på Karin och Carl Larsson

I *Svenska Turistförenings årsbok 1997* refererar journalisten Lena Katarina Swanberg i artikeln "Hela Sveriges hem" ett tal som Elin Wägner gav efter en god middag i den larssonska matsalen i Lilla Hyttån. Hon började med att vända sig till värden och tala om innehållet i hans bilder: "I Carl Larssons fall är det icke drömmen om en kvinna som inspirerat, utan verkligheten som skapats av en kvinna!" Därpå vände hon sig till Karin Larsson och sade allvarligt: "Hemmet är inte bara en god husmors verk utan en konstnär - och den konstnären är ni".

Lena Katarina hade funnit uppgiften om talet när hon gjorde efterforskningar inför artikeln men har ingen uppgift om när besöket skedde. Det måste ju ha varit före 1919 då Carl Larsson dog. Han var nästan 30 år äldre än Elin och hon var jämnårig med Carls och Karins äldsta dotter Susanne. Det kan alltså ha varit ett ungt "pennskaft" och författare som besökte en väl etablerad äldre konstnär och gav det rättvisa erkännandet av Karins konstnärskap som samtidigt inte gav. Och som vår tid givit först på senare tid. Vore det inte dags att döpa om Lilla Hyttån till "Karin och Carl Larsson-gården"?

Är det någon av Berglufts läsare som vet mer om Elin Wägners bekantskap med familjen Larsson eller har lust att göra efterforskningar? Det vore ju också intressant att veta om Lilla Hyttån kan ha givit inspiration till inredningen på Lilla Björka. Skriv i så fall till Bergsluft och berätta!  
/Marianne Enge Swartz

## Önskenovellen

Söndagen den 26 och fredagen den 31 januari kunde ni i radions P 1 lyssna på en novell av Elin Wägner - *De blå silkesstrumporna* - som jag fick önska mig och introducera. Här får ni min motivering till att läsa novellen:

Det är inte lätt att välja en favoritnovell av Elin Wägner - det finns flera! Men till slut valde jag *De blå silkesstrumporna* för att novellen så mycket speglar den Elin Wägner som jag har lärt känna genom mitt arbete med Sällskapet.

Novellen publicerades första gången 1921 i novellsamlingen *Nyckelknippan*. 1921 var ett viktigt årtal för en kvinna som Elin Wägner som stått på barriaderna i rösträttsfrågan sen hon drogs in i rörelsen genom sitt arbete som journalist på Idun från 1907. Två år tidigare,

1919, hade regeringens förslag om kvinnlig rösträtt äntligen bifallits av riksdagen och 1921 var det dags för de första fem kvinnorna att ta plats i riksdagen, bland andra Elins väninnor Elisabet Tamm och Kerstin Hesselgren.

För Elin privat var också 1921 ett händelserikt år. Då fick hon, 39 år gammal, som längtat efter barn men inte fått något, vårdnaden om sin brors ettårige utomäktenskaplige son Vanni. Skilsmässan från John Landquist var redan på gång och året därpå tog hon Vanni med sig och flyttade till fröken Tamm på Fogelstad.

"Utsökt fräck, våghalsig och oförskämd" säger generaldirektören i Verket (med stor bokstav i novellen) om den unga flickan som utmanar honom och hela den patriarkala strukturen genom att stå för vad hon tyckt - och väninnan sagt - i ett samtal med en väninna på en spårvagn, då hennes ben i de blå silkesstrumporna uppmärksammas av en medelålders herre med stor näsa.

Sjelva intrigen i novellen har väl många av oss varit med om - att säga saker om en person som lyssnar men inte avslöjar sig! Problemet är att Verket fått en ny generaldirektör som inte har mycket till övers för kvinnliga anställda - en företeelse som inte är helt ovanlig i våra dagar heller. Tänk bara på de kvinnliga prästerna, snart 50 år sedan den första kvinnan prästvigdes och ännu ingen biskop!

Drivkraften för huvudpersonen är som i de flesta av Elin Wägners böcker - men sällan så direkt formulerad som här. "Jag" i novellen vill börja i Verket för att hon (jag citerar) vill "slå ett slag för kvinnans ställning.... och modigt föra talan för alla de rädda, tysta och förbittrade."

Och det gör hon med humor, ironi, överraskande vändningar och knorr på slutet!

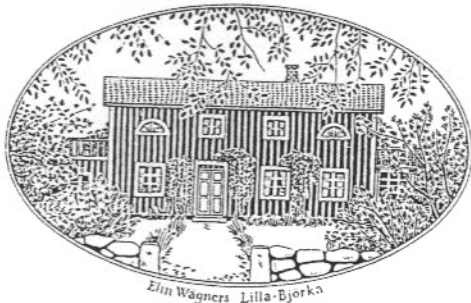
Gun Ekroth lovade också att Elin Wägner novellen Ninni ur *Mannen med körbären* kommer att ingå i en serie Stockholmsnoveller under kulturhuvudstadåret.

/Marianne Enge Swartz

## The European Legacy

är namet på en ny tidskrift som ges ut av The International Society for the Study of European Ideas. I dess första nummer som kom ut i slutet av år 1996 har Helena Forsås-Scott, EW-sällskapets stämma ute i stora världen, publicerat sin uppsats *The Revolution That Never Was: The Example of Elin Wägner*.

## Rapport från Lilla Björka



Vintern har äntligen släppt sitt grepp om Lilla Björkas trädgård och i slutet av april lyste det av färg omkring huset. Blåsippor och inte vilka som helst. Nej, en ovanlig sort med röda fyllda blommor är det som hälsar besökaren i slutet av april.

Säsongen startade i år med en afton med Margareta Strömstedt, Smålands Akademis representant i stiftelsestyrelsen, som fascinerade ett 50-tal personer med berättelser om sin uppväxttid i trakten med skolgång i Växjö. "Jag skulle ha behövt Elin då", sa hon. "Då skulle jag ha förstått att uppskatta mitt ursprung med de starka småländska bondkvinnorna. I stället gick jag i Växjö och skämdes för att jag inte visste hur man skulle uppträda i de borgerliga salongerna."

I sommar blir det återigen byggnadsvårdsläger på Lilla Björka med ombyggnad av solverandan som främsta projekt. Då behöver vi hjälp med utspisningen av hungriga byggnadsarbetande ungdomar. Lägret startar direkt efter midsommar och pågår i två veckor. Vill du laga lunch någon dag eller baka bullar till eftermiddagskaffet eller hjälpa till med något annat? Anmäl dig till Märta Schlecker (0472-72093).

Vi behöver också hjälp med att hålla Lilla Björka öppet under söndageftermiddagarna i sommar och tar gärna emot lite trädgårdsarbete. Precis som förra året välkomnar vi grupper och föreningar att komma på besök efter anmälan. Kaffe eller måltid kan ordnas.

### Vi tackar

Anita Kennedahl, Göteborg, som inför en utlandsflyttning skänkt sällskapet ett antal böcker om och av Elin Wägner.

Tack också till Christina Doctare, Elin Wagnersällskapets "Väckarklocka" 1995 och Bibi Andersson, talare vid årsmötet 1996, för att de skänkt sina böcker *När man väntar sig en man* och *Ett ögonblick* till det bibliotek av, om och omkring Elin Wägner som vi försöker bygga upp på Lilla Björka.

Det är roligt att läsa om hur Gerd och Bibi växte upp, två små flickor som tidigt visste att de ville ägna sig åt dans respektive teater och båda gjort fantastisk karriär. Lite spännande är det också att läsa om männen i Bibis liv, men mest fängslande är trots allt det hon berättar om sitt engagemang för kulturen i Sarajevo, som hon också fängade oss alla med vid förra årsmötet.

Vi tar gärna emot fler böcker till Elin Wagners biblioteket, men ring gärna Curt Gustafsson (0470-65522) först!

### I senaste Samlaren

( årgång 117, 1996 ) skriver Birgitta Holm i avdelningen Miscellanea under rubriken *Det bortkomna brevet, En röst ur seklets början*, om Maria von Platen. Hon får med sin självständighet och lust att också agera subjekt, inte bara objekt, i en rad förhållanden med det tidiga 1900-talets diktare och kulturpersonligheter, stå som representant för "den nya kvinnan", mannens jämlike. I två avsnitt möts hon, sig själv ovetande, av en annan "ny kvinna", Elin Wägner som blev f.d. vännen John Landquists maka. I "John, Elin och Maria" skissas inledningen till Johns och Elins samvaro som snabbt ledde till bröllop 1911. I "Ellen ( dvs Key), John och Elin" kommer rubrikens brev till rätta i Ellens Keys brevsamling och publiceras nu. John Landquist är avsändaren och vi får veta mera om hans inställning till Maria och till Elin.

/Anne Marie Wieselgren

### En annorlunda trädgårdsbok

där Elin Wägner förekommer i ett kapitel är Lena Jarlövs *Stadsekologi och trädgårdskultur - porträtt av en kretsloppspionjär* (Byggnadsforskningsrådet 1996). Pionjären heter Leberecht Migge, tysk trädgårdsarkitekt (1881-1935) och alltså jämnårig med Elin.

Migge skapade sin egen mönsteranläggning utanför Bremen där han visade upp sina idéer om hur varje människa borde få odla sin egen markbit och bli självförsörjande på baslivsmedel. Urinseparering och avfallskompostering var självklarerheter för honom, men samtidigt gav han inte avkall på de estetiska kraven. Nyttigheterna samplanterades med rosor och gyllenlack och illustrationerna bestående av akvareller gjorda av Migges dotter får en trädgårdsälskare att sucka av avund. Och så presenterar Lena Jarlov Elin Wägner med sin ängsliknande trädgård på Lilla Björka som en av ganska få samtida själsfränder. Säkert är att Migge skulle ha gillat Väckarklocka!

/Solveig Hammarbäck



## Miljövänliga rutan

Naturvårdsverket har gett ut en rapport - *Biff och Bil - om hushållens miljöval*. Syftet med rapporten är att belysa hushållens andel av de totala svenska utsläppen och hur hushållen kan minska miljöbelastningen och bli mera miljö-effektiva.

I mån av utrymme kommer jag i några miljö-rutor framöver att ge några axplock ur denna rapport. Vi tycks ha blivit mera ensamma i vårt boende och åkande! Och detta betyder större energiförbrukning. Antalet enpersons-hushåll har under tiden 1950 till 1993 ökat från 20% till 40%. Detta medför större förbrukning av möbler, kylskåp, tv, energi till uppvärmning m.m.

I en bilkö i rusningstid sitter i genomsnitt 1,3 personer i varje bil. Förvånansvärt är att 80% av alla bilresor är kortare än en mil! Eftersom avgasreningen fungerar som sämst med kall motor, medför dessa kortare bilresor åtskilligt mera utsläpp per mil jämfört med en långresa. Speciellt gäller detta koldioxid. Dessa korta bilresor borde kunna ersättas med det behändiga fortskaffningsmedlet - cykel!

/Karin Sahlström

## Honungskaka utan honung

är ett av recepten i Ria och Veronica Wagners nya kokbok med det lockande namnet *Dubbel matglädje* (SvD:s Förlag). Kakan brukade serveras till morgonkaffet på Lilla Björka, i skivor bredda med smör, berättar Ria.

## Hjördis Levin

utkommer den 16 maj på Carlssons förlag med en bok om innehållet i tidningen Tidevarvet. Den heter *Kvinnorna på barrikaden. Sexualpolitik och sociala frågor 1923-1936*. Boken som är på ca 300 sidor och kommer att kosta omkring 250 kr (porto tillkommer) kan beställas genom Hjördis Levin tel. 08-604 88 61. Så här skriver Hjördis om sin nya bok:

Välfärdssamhällets uppkomst brukar vanligen förläggas till slutet av 1930-talet. De förslag som riksdag och regering biföll i syfte att skapa ett folkhem med trygghet och omsorg åt alla dess medborgare kom dock inte ur tomma intet. Liksom vid alla andra tillfällen när en rad manifestationer inträffar föregicks även 1930-talets händelseförlopp av en lång utveckling. Det intres-

santa är vilka krafter som verkade, vilken målsättning de hade och vad de uppnådde. Att Alva och Gunnar Myrdals bok *Kris i befolkningsfrågan* fick en central betydelse som pådrivande faktor kan inte bestridas. Ytterst lite av vad som framfördes i denna bok var emellertid nytt. Strängt taget alla dess problem och botemedel hade redan formulerats och stridits för av en socialreformatorisk rörelse som pågått sedan slutet av 1800-talet. Rörelsen bestod till största delen av kvinnor av olika politisk färg. När kvinnorna slutligen fick politisk rösträtt och blev valbara till alla politiska församlingar intensifierades deras reformkamp. Perioden 1923-1936 präglades av en livaktig kvinnorörelse för sexualupplysning, preventivkunskap, ny abortlag, mödravård och mycket annat. En hel del av dess målsättningar förverkligades via 1930-talets utredningar och lagar men alla önsningar uppfylldes inte.

I denna kamp spelade tidningen Tidevarvet, med Elin Wägner som en av sina socialt medvetna redaktörer, en viktig roll. Flera medlemmar i Frisinnade kvinnors riksförbund, senare Svenska kvinnors vänsterförbund, såsom Andrea Andreen, Kerstin Hesselgren, Gerda Kjellberg, Ada Nilsson, Alma Sundquist och inte minst Elin Wägner själv, utförde ett mångårigt och intensivt arbete i den reformrörelse som är ämnet för min bok *Kvinnorna på barrikaden*.

## Välkomna till Bokvernissage

fredagen den 16/5 1997  
Restaurangskeppet Patricia  
nedanför Katarinahissen i Stockholm

14.00 samkväm med förfriskningar  
15.00 Hjördis Levin talar om sin nya bok  
15.45-16.30 Ingela Karlsson framför en monolog om Jeanne d'Arc

Anmäl dig till Hjördis (08-604 88 66) senast den 10/5

## Nästa nummer av Bergsluft

kommer ut i början av augusti tillsammans med information om höstseminariet den 20-21 september.

Redaktionen tar tacksamt emot artiklar och notiser.

**Manusstopp: 15 juli**